

nem det sidste tiår. Et langt livs studium af de klimatiske forhold nær jordoverfladen og et enormt litteraturkendskab ligger bag dette værk, og bogen er en ren guldgrube på grund af de mange henvisninger til relevant litteratur (litteraturlisten omfatter godt 1200 nr.) I hele opbygningen lægger Geiger vægt på at skildre mikroklimaet som en del af stedets miljø, enten det er i byen, på en bjergskrånning, bag et læhegn eller i en skov – og derved bliver bogen særdeles anvendelig for geografer.

Kr. M. Jensen.

W. Prange: *Siedlungsgeschichte des Landes Lauenburg im Mittelalter*. (Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins, Band 41). Neumünster 1960. 415 sider + 52 kort i bilagsmappe. 23,5 × 15,5 cm. Disp. DM 33,—.

Afhandlingen må siges at have særlig interesse for danske bebyggelsesforskere, eftersom undersøgelserne omfatter de samme landskabsformer, som man træffer i Jylland, d. v. s. bakkeøer, hedesletter og ungmoræner, og parallelen til Jylland kan følges gennem de middelalderlige vejlinier, der også her har fulgt vandskelslinierne og er gået uden om landsbyerne. Men går man over til selve bebyggelsesudviklingen, hører de fleste lighedspunkter op, væsentligt forårsaget af det forhold, at Lauenburg er gammelt slavisk område, der i løbet af mindre end 100 år, i tiden fra 1143 til ca. 1230, blev fuldt koloniseret af tyske immigranter.

Arbejdets første halvdel koncentrerer sig især om denne kolonisations-tid, hvorfra man er så heldig at have omfattende og meget nær fuldkomne tienderegistre fra 1194, 1230 og 1335, og ved hjælp af disse har forf. været i stand til at give et meget overbevisende billede dels af de gamle slaviske bebyggelsesformer, men især af de landsbyer, der blev til netop i denne tid som resultatet af en ordnet tysk kolonisation. Forf. har herigennem konstateret, at en række landsbyformer allerede fandtes i den slaviske tid, som f. eks. Zeilendörfer, Gassendörfer og Sackdörfer, mens andre som Strassendörfer og Angerdörfer ikke har eksisteret i Lauenburg før den tyske kolonisation. Herved er det bevist, at disse to sidstnævnte typer var gængse i Nordtyskland i højmiddelalder.

Forf. har yderligere konstateret, at de ældst anlagte agre i de tyske landsbyer har ligget i en bestemt rækkefølge, og at agerbredden har været 5 roder å 4,55 m. Enhedsmålet har dog ikke været agerbredden, sådan som det tilsyneladende har været tilfældet i Danmark, men derimod en arealenhed, en *Hufenland*. 1 Hufen var på 6000 kvadratroder eller ca. 12,5 ha, men der har også eksisteret arealenheder på det halve heraf. De oprindelige kolonister fik tildelt 1 Hufenland, og en sådan ejendom kaldtes en Hufen. Denne betegnelse havde i høj grad også retsligt indhold, idet kun indehavere af 1 Hufenland var fuldt berettigede til at tage ny jord under plov inden for det til rådighed stående areal, hvorimod alle nytillkommende jordbesiddere, der ikke havde været med fra landsbyens start, var og blev mindreberettigede og benævntes *Kätner*. Det er sandsynligt, at man kan drage paralleler herfra og til de danske betegnelser: helgård contra halvgård el. boel.

Forf. beskæftiger sig også med udsædens størrelse og høsten i middelalderens landsbyer, med forskellige former for vangebrug, og et betydeligt kapitel er også helliget ødelandsbyerne, dels de former, hvorunder disse *Wüstungen* optræder, dels tidspunkter for dem (1350–1430) og endelig årsagerne hertil. Disse undersøgelser bekræfter stort set tidligere antagelser.

Forf. har gennem dette arbejde ydet et stort og vægtigt bidrag til middelalderens bebyggelsesgeografi og forøget vor viden på flere væsentlige punkter, ikke mindst på det landbrugsorganisatoriske. Men anmelderen vil desuden gerne udtrykke sin anerkendelse af den måde, hvorpå forf. gang på gang, bevidst eller ubevidst, slår fast, at man inden for denne forskningsgren (som alle andre steder) skal være uhyre forsigtig med at generalisere. Middelalderens dyrkningsformer og -metoder har utvivlsomt været langt mere individuelle og varierede, selv mellem nærliggende lokaliteter, end man almindeligvis antager. Alene denne konstatering og fremhævelsen heraf er af stor værdi for det videre arbejde i bebyggelsesgeografien.

Viggo Hansen.

Ghana Population Atlas. The Distribution and Density of Population in the Gold Coast and Togoland under United Kingdom Trusteeship. University College of Ghana 1960. (Thomas Nelson and Sons Ltd., London). 31 × 41 cm, 40 sider (deraf 17 kortsider og 19 forklarende tekstsider). 50 sh.

Et befolkningsatlas vil altid blive modtaget med stor interesse, fordi kendskabet til et lands befolkningsmønster spiller en så stor rolle for forståelsen af den politiske – og ikke mindst økonomiske struktur.

Ghana Population Atlas er udarbejdet til erhvervelse af doktorgraden ved University of London og er resultat af et stort og mangeårigt arbejde. Forfatteren bygger på folketællingerne fra 1931 og 1948.

Atlasset indeholder bl. a. følgende kort: oversigtskort, prikkort over befolkningsfordelingen for 1931 og 1948 (1 prik = 200 personer), befolkningstæthed angivet med intensitetssymboler for årene 1921, 1931 og 1948, befolkningstilvæksten for 1921–31 og 1931–48, skovområdernes aftagen i Guldkystområdet, kakao-produktionen 1928 og Volta-projektet.

Merete Rentsch.

Atlas of the Arab World and the Middle East. MacMillan & Co. Ltd., London & St. Martin's Press, New York, London, 1960. 25 × 35 cm, 40 kortsider, 20 sider tekst og billeder, 6 sider indeks. 35 sh.

De islamiske kerneområder spiller idag en så stor politisk og økonomisk rolle, at et atlas specielt over denne del af verden er meget påkrævet. Det er ikke hele den muhammedanske verden, som er behandlet, kun Nordafrika og Det Nære Østen. Det er en fornøjelse at se, at selv de små stater som Yemen, Oman, Kuwait, Bahrein og Qatar er gengivet i ret stor målestok, – de tre sidstnævnte med indlagte olieletter og pipelines.

Alle hovedkortene er fysiske, og højdeforholdene er angivet med fladefarver. Desuden findes der kort, som viser bl. a. klima, vegetation, befolkning, mineralforekomster og landbrugsregioner. Atlasset er suppleret med en billedafdeling og en introducerende tekst.